

SLIKA LOVRA MARINOVA DOBRIČEVIĆA NA OTOKU GOSPE OD ŠKRPJELA I NJEZINI SREBRNI UKRASI

Gracija Brajković

Izgradnja otoka Gospe od Škrpjela¹ započeta je 1452. godine. Predaja do danas u narodu sačuvana precizira i točan datum: 22. srpnja.² Ne znamo koji su razlozi potakli Peraštane da se odluče na taj dugi i teški pothvat koji je iziskivao velike žrtve i napore. Možda se kod hridi koja je poslužila kao temelj otoku zbio neki brodolom, ali i inače je poznato da su pomorci na istaknutim i opasnim položajima podizali crkve.

Vjekoslav Visković i kasnije Pavao Butorac³ kao jedan od razloga koji su potakli Peraštane da nasipaju otok Gospe od Škrpjela navode suparništvo s Kotorom, ali ne na temelju arhivskih podataka. Svrha im je, tobože, bila da potvrde svoje vlasništvo nad tim otokom, a zatim i samom opatijom Sv. Jurja na susjednom otoku,⁴ a kojom je kao svojim vlasništvom upravljala kotorska općina. Ona je izabirala prokuretove opatijske i obavljala sve druge imovinsko-pravne poslove opatijske. Pod utjecajem ove Viskovićeve i Butorčeve tvrdnje čitav niz kasnijih autora ističe istu misao o suparništvu kao povodu postanka otoka Gospe od Škrpjela. Da u tom trenutku nije bilo mogućnosti za takvo suparništvo, bit će poslije riječi.

U isto vrijeme dok se sredinom XV st. nasipa kamenje oko hridi i izgrađuje otočić, Peraštani su se pobrinuli da nabave oltarsku palu za crkvu koju će na tom otoku sagraditi.

Mišljenja smo da se u dokumentima iz 1454. i 1455. godine, koje je Jorjo Tadić objavio pod br. 404 i 409 u »Građi o slikarskoj školi u Dubrovniku«,⁵ radi baš o spomenutoj slici.

Prvi dokumenat je oporuka slikara Matka Junčića (»Mathei Gionzich, pictoris«) od 21. studenoga 1454. godine kojom on među ostalim ostavlja, zapravo vraća prokuratorima benediktinske opatijske Sv. Jurja pred Perastom 9 dukata. U isto vrijeme Junčić izjavljuje da više nikome ništa ne duguje za bilo kakvu sliku (»ancona«). Tih 9 dukata Junčić je, dakle, bio primio od prokuratora za izradu jedne slike. Bolest, odnosno smrt, spriječila ga je

da tu sliku i izradi, pa određuje da se vrati novac, koji je primio. Bez sumnje je između Junčića i prokuratora bio sklopljen pismeni ugovor o izradi slike, kao što je to redovito bivalo, ali taj ugovor nije sačuvan. Ugovor je svakako morao biti sklopljen prije studenoga 1454. godine i glasio je na 25 dukata.⁶

U drugom dokumentu od 17. prosinca 1455. godine slikar Lovro Marinov Dobričević iz Kotora (»magister Laurentius de Catharo, pictor«) izjavljuje da je primio od svećenika Nikole Junčića, izvršitelja oporuke njegova brata Matka, 9 dukata koje je on bio primio od prokuratora opatije Sv. Jurja kao dio ugovorene svote od 25 dukata za izradu jedne slike.⁷ Na osnovi te izjave možemo zaključiti da je Dobričević preuzeo i obavezu da izradi sliku koju Junčić nije stigao izraditi. Ta slika je, kako smo već napomenuli, po našem mišljenju slika Gospe od Škrpjela.

Ne treba da nas zbunjuje činjenica što se u dokumentima ne spominju Peraštani, nego prokurator opatijske crkve Sv. Jurja. Oni su u ime kotorske općine upravljali imovinom opatije i crkve, brinuli se za radove i popravke, sklapali ugovore i sve druge imovinske i pravne poslove. Pa i opat Sv. Jurja bio je tada jedini dušebrižnik Perasta. A hrid oko koje je podignut otok Gospe od Škrpjela bila je vlasnost opatije Sv. Jurja. Peraštani su pokušali 1484. godine od Kotorana preuzeti upravu Gospe od Škrpjela kako bi o njoj samostalno vodili brigu kao o svom potpunom vlasništvu. Međutim, te iste godine kotorski providur Marin Zeno (1483—1484) izdaje odluku u korist Kotorana.⁸ Takvo stanje potrajat će sve do odluke mletačkog senata od 17. studenoga 1634. godine. Tom odlukom ustupa se (»di concedergliela«) Peraštanima u potpunu i neograničenu vlasnost Gospa od Škrpjela, iako je, u sukobu Kotora i Perasta, čisto pravnu jurisdikciju nad otocima preuzela Venecija.⁹ Prema tome, u petom deceniju XV st. za sklapanje ugovora o izradi slike bili su nadležni prokurator opatije Sv. Jurja.

Dobričevićeva slika Gospe od Škrpjela značajna je među ostalim i zato što je skladna sinteza mnogostrukih i raznolikih utjecaja. Umjetnik je kao predložak imao pred očima glasovitu carigradsku ikonu Odigitriju (»Gospu voditeljicu«), zaštitnicu Carigrada. Nije isključeno da je u Perastu već postojala jedna takva slika. Dobričević je zadržao glavne obrise te carigradske ikone i prožeo je duhom kasne gotike i rane renesanse i zato je ta slika bila pripisivana raznim autorima.¹⁰

Ljubo Karaman je prvi na osnovi stilske analize povezo sliku Gospe od Škrpjela s Lovrom Marinovim Dobričevićem.¹¹ Pitanje je konačno riješeno kada je 24. travnja 1967. godine sa slike skinut srebrni okov. Tada je Vojislav J. Đurić utvrdio da je slika rad Kotoranina Lovra Marinova Dobričevića, umjetnika dubrovačke škole XV st.¹²

Lijeva ruka Gospina, s izduženim elegantnim prstima i s istaknutim ispupčenjem u osnovi palca karakteristična je za Dobričevića i ona se može uzeti kao njegov potpis. U Isusovoj aureoli oko glave upisano je grčki $\text{O}\omega\text{N}$ (Onaj koji jest), a u Gospinoj aureoli gotičkim slovima skoro cijela molitva Ave Maria (»AVE MARIA GRATIA PLENA... do BENEDICTA TU INMULIERIBUS ET BENE...«).¹³ Nad Kristovom glavom su skraćene njegova imena na grčkom jeziku: IC XC. Gospi uz glavu, također na grč-

Slika Gospe od Škrpjela sa srebrnim okovom (foto V. Đurić)

kom jeziku, stoji skraćena: MP Θ Υ, ali dio s lijeve strane glave nije sačuvan jer je slika i na tom mjestu pretrpjela oštećenje 1624. godine.

Slika na vrhu i na dnu poledine ima poprečno pojačanje od drva širine 3,5 cm. Dosad je ostao nezapažen friz od srebra koji po hrbatu okružuje dasku na kojoj je slika izrađena. Taj friz je na okomitim rubovima slike jednostruk i širok je 3,5 cm. Međutim, na vodoravnim stranama friz je dvostruk jer prekriva i spomenuto poprečno pojačanje daske. Na frizu je dekorativni motiv stiliziranog akantusova lišća koje se savija u pravilnim krugovima, stvarajući medaljone. U sredini medaljona nalaze se stilizirani cvjetovi. To je tipičan kasnogotički rad kotorskih zlatara, suvremenika Dobričevićevih. Takvih motiva nalazimo na relikvijarima u obliku ruku i nogu u riznici katedrale Sv. Tripuna.¹⁴

Osim spomenutog friza, postoji još jedan pozlaćeni friz koji je apliciran na rubu same slike i predstavlja okvir. On je širok 4 cm i položen je koso prema unutra, a na njemu su ugravirane zvjezdice. Taj friz je novijeg datuma.

Ovdje će biti korisno saopćiti i jedan veoma dragocjen detalj o Dobričeviću grobu koji je bio predviđen u kotorskoj katedrali i o vidnoj naklonosti kanonika te katedrale prema umjetniku.

Godine 1441, 18. lipnja, održao se u katedrali Sv. Tripuna svečani kapitul kanonika. Na uobičajeni glas zvona sakupili su se: Mihovil pok. Tonka Vrachien, generalni vikar kotorskog biskupa Marina Contarena, Marin pok. Jakoba Pasquali, Ivan pok. Andrije Bolica, Ivan Tripka Drago, Nikola Tompša, Nikola Paskvalov Jako, Tripo Nikolin Siti, Dragoje Ivana Drago i Marin Nadalina Drago. Odsutni su bili: arhiđakon Ivan Paltašić, Nikola Jako i Zunko (Žunko, Junko?) Ludvikov Bolica. Svi prisutni kanonici rado ustupaju mjesto u katedrali magistru Lovru, slikaru iz Kotora, da može napraviti za sebe i svoje nasljednike grob i to kod malih vrata prema biskupskom dvoru, a sa strane maloga zvonika crkve. Na tim vratima primaju se djeca kada ih donose na krštenje. Ta darovnica se pravi bez bilo kakve obaveze jer kanonici ustupaju »gratis« spomenuto mjesto.¹⁵

Darovnicu je napisao Johanes de Luxa, notar i kancelar biskupske kurije, i na nju je utisnuo pečat Kaptola.

I ustupanje mjesta za grob u katedrali i svečani oblik darovnice i naglašavanje zahvalnosti kazuju da je slikar Lovro nečim veoma zadužio katedralu. Misao nam sama od sebe ide na »dvojni sliku« što se sada nalazi u riznici katedrale, a koja je restaurirana 1968. godine. Na slici je s jedne strane Imago pietatis, a s druge Gospa s malim Isusom. Ta slika je bez sumnje dio vrata Zlatne pale na glavnom oltaru katedrale. Ta vrata su se otvarala i zatvarala već prema svečanim ili drugim danima. Svakako je značajno da u novije vrijeme naši stručnjaci umjetnosti u vezi s tom slikom pomišljaju na L. M. Dobričevića ili na krug njegovih suradnika.

Godine 1624, sredinom mjeseca lipnja, paraški pomorci, kao i inače u to doba, plovili su po raznim morima. Perast je u to vrijeme imao više od 60 brodova.¹⁶ Stanovništvo Perasta tih dana je, kako nas obavještava Julije Balović, očekivalo dolazak generalnog providura Francesca Molina.¹⁷ U zoru 22. lipnja¹⁸ flota od 13 galija ulazila je kroz tjesnac Verige. Na obali pred

Slika Gospe od Škrpjela nakon skidanja srebrnog okova (foto V. Đurić)

peraškom pjačom bio je spreman svečani doček, pa su se tu nalazili općinski kapetan — načelnik Maro Krilov Stojšić i općinski suci. Galije, bez ikakve zastave ili oznake, prilazile su obali, a onda, mjesto da se okrenu krmom uz kopno (>girarsi con la poppe a terra<), najednom pristanu pramcima i u isto vrijeme razviju zastave berberske i s polumjesecom. Bilo je 6 alžirskih i 7 tuniških galija i na njima oko 2000 gusara. Istoga trenutka nastade, s jedne strane, panično bježanje, a s druge, zarobljavanje i opća pljačka. Odvedeno je u ropstvo oko 450 ljudi, žena i djece. Odnosno je novca, nakita, crkvenog posuđa, zlatnih i srebrnih zavjeta i dr. u vrijednosti od oko 100.000 dukata.¹⁹

Gusari su se okomili i na crkve. Dokumenti nam izričito spominju Sv. Nikolu i osobito Gospu od Škrpjela. Baš u toj crkvi lomili su i gazili slike, bacili na pod Svetotajstvo da bi odnijeli piksidu, bez sumnje od srebra. Pokušali su i zapaliti tu crkvu.²⁰ Odmah nakon pohare popravljaju se vrata, pod, ključanice i štošta drugo razbijeno u pohari.²¹ U izvještaju generalnog providura Francesca Molina Mletačkom senatu 25. srpnja 1624. godine stoji da su hercegnovski Turci, koji su se pridružili gusarima, bili okrutniji od sjeveroafričkih gusara i da su baš oni obeščastili slike.²²

Po tome bismo tekstu mogli samo pretpostaviti da je u pohari stradala i slika Gospe od Škrpjela. To nam potvrđuju dr Andrija Balović (1721—1784), peraški opat, i dr Antun Bizanti (1683—1742), kotorski povjesničar. Balović u jednoj svojoj propovijedi iznosi da je jedan od gusara puščanim zrnom pogodio sliku Gospe od Škrpjela.²³ A Bizanti piše da je na Gospinoj lijevoj ruci ostao znatan trag oštećenja i da je to izazvalo krivljenje daske na kojoj je izrađena slika. Zanimljivo je da Bizanti dodaje kako unatoč tome nije otpala boja.²⁴ Međutim, kako ćemo vidjeti, taj podatak nije vjerojatan jer kada je 1967. god. skinut srebrni okov, pokazala su se oštećenja, što je vidljivo na priloženoj fotografiji. Prethodno treba upozoriti na to da je slika Gospe od Škrpjela izrađena na tri vertikalno položene cedrove daske, što se jasno vidi i na fotografiji.²⁵ Na rubu desne daske, gdje se ona spaja sa središnjom daskom i to baš na laktu lijeve Gospine ruke, kako je to zapisao Bizanti, vidi se kuda je prošlo puščano zrno. Ono je napravilo udubinu i u nju je poslije umetnut komadić drveta širine 1 cm. I baš na spoju desne i središnje daske slika je najviše stradala, osobito Gospin plašt. Tom prilikom oštećena je na plaštu ultramarinska boja. Plašt je poslije premazan tamnoplavom bojom, a azur se sada tek ponegdje malo nazire.

Po P. Butorcu okov slike Gospe od Škrpjela prvi put se spominje 1745. godine i to u kanonskoj vizitaciji kotorskog biskupa Ivana Antuna Castellija učinjenoj crkvi Gospe od Škrpjela.²⁶ Okov je pokrivač u cijelosti odjeću Gospe i Isusa, pa čak i njihove ruke. Izrađen je od srebra u baroknom stilu s florealnim ukrasom. Obrubljuje ga treći srebrni friz sa stiliziranim hrastovim lišćem i žirovima, širok 1,8 cm. Na dnu okova nalazi se ime darovatelja napisano na talijanskom jeziku i uobičajena formula o primljenoj milosti na latinskom jeziku:

Prevedeno na naš jezik: Ivan Vickov Mazarović zahtjev je učinio, milost je dobio (Votum fecit, gratiam accepit).

Da je taj okov dar Ivana Mazarovića (1643—1709), kazuje nam i knjiga obiteljskih uspomena koju je napisao Krsto Mazarović. On piše da je Ivan bio prokurator crkava Sv. Nikole i Gospe od Škrpjela i da je, po primjeru svojih predaka, prvoj crkvi darovao plašt od brokata i umbelu koja služi kada se nosi pričest umirućima, a drugoj je za sliku Gospe od Škrpjela »učinio srebrnu košulju koja se i sada vidi.«²⁷

Ivan Mazarović je, dakle, darovao okov koji je pokrivao Gospu i Isusa. A gornji dio okova, koji se nalazio iznad spomenutih likova, kasniji je rad, iz sredine XIX st. Do izrade toga gornjeg dijela okova došlo je poslije smrti svećenika Miha Bašića koji je ostavio legat od 100 fforina da se izvede neki rad na slici Gospe od Škrpjela.²⁸ Taj novac utrošen je za spomenuti dio okova. Prihvaćena je ponuda zlatara u Trstu A. Sipgy²⁹ koji 28. kolovoza 1865. godine izjavljuje da će za svotu od 190 do 210 fforina izraditi dva anđela s pozlaćenim krilima i trakom (»sciarpa«), zatim maleni komad srebra sa cvijetom³⁰ i preostali gornji dio okova.³¹ Ugovoreni posao bio je dovršen iste godine u listopadu i koštao je 200 fforina. Srebro na tom gornjem dijelu okova slabije je kvalitete, nego na donjem i na njemu je izrađen geometrijski stilizirani ukras zvijezda.

Okov je skinut sa slike 24. travnja 1967. god. i sada je izložen u prezbiterijumu, tj. kapeli velikog oltara u crkvi Gospe od Škrpjela.

I u kandijskom ratu (1645—1669) Boka je bila poprište oružanih sukoba. Mletačka vojska je pokušala osvojiti Bar, a poslije neuspjeha njena flota, pod zapovjedništvom generalnog providura Leonarda Foscola, dođe pod Risan i nakon osam dana opsade zauzme grad 1649. godine. U toj akciji naročito su se istakli Peraštani. Turci su se iz Risna povukli u Korjenice, ali poslije odlaska mletačke flote opet se vratili u Risan. K tome je još nadošao i napad Peraštana na Popovo u Hercegovini 1654. godine, gdje su nakupili roblja i oveli zastavu turskog zapovjednika.³² Turci su odlučili kazniti i likvidirati Perast, to važno uporište. Akcija je povjerena Mehmed-agi Rizvanagiću koji je 1649. godine bio dizdar, tj. zapovjednik risanske tvrđave i nju morao napustiti. Rizvanagić je sakupio nekoliko tisuća vojnika i krenuo prema Perastu. O tom kretanju, kao i o prethodnim pripremama, Peraštani su bili obavještavani osobito od grahovskog popa Radula. Dana 14. svibnja 1654. god. javljeno je Peraštanima da će napad uslijediti sutradan u zoru 15. svibnja. Kapetan načelnik Perasta Krsto Visković rasporedio je malobrojne snage i podijelio oskudnu municiju. Branitelji su se smjestili u tvrđavu iznad grada i u 9 kula, koje su se nalazile na raznim mjestima grada. Turci se u noći utaboriše iznad peraških kuća, a neki od njih su zašli i među kuće. Već u tri sata ujutro Turci navale uz strahovitu viku i buku, računajući na efekat iznenađenja. Peraštani otvore vatru iz tvrđave i kula, a onda izvrše nekoliko smjelih i sigurnih protunapada, u kojima je osim komandanta Mehmed-age Rizvanagića poginulo više od 70 Turaka, a ranjeno oko 300. Zaplijenjene su 3 zastave, puška i mač Rizvanagića, a vojska je natjerana u bijeg.

»Ova pobjeda postala je simbol borbe i kolektivni fenomen otpora, opjevan u narodnim i umjetničkim pjesmama, vezan za brojna umjetnička djela i vjerske funkcije«. ³³

Sasvim je prirodno da su Peraštani jedan takav događaj htjeli ovjekovječiti na što dostojniji i umjetnički viši način. Već su imali dugu tradiciju srebrnih zavjetnih darova, *ex-vota*.³⁴ Oni su se odlučili za majstorsku obradu srebrnog reljefa sa što više autentičnih detalja iz toga boja 15. svibnja 1654. godine. A kako se za tu pobjedu pridavala zahvalnost Gospi od Škrpjela,³⁵ reljef je zamišljen kao poledina slike i s njom predstavlja organsku cjelinu kad god se slika procesionalno iznosi iz crkve. Zato je njegova veličina takva da se može uglobiti na poledinu slike (75×99 cm).

O reljefu je prvi pisao Vicko Balović 1823. godine,³⁶ ali tu je samo objavio da je povod njegove izrade bitka od 15. svibnja 1654. godine i da ga je darovala peraška općina. Osim toga, on donosi potpun natpis o pobjedi.

Srećko Vulović bogati svoj opis reljefa i citatom iz Sv. Pisma, koji urezan na reljefu pridržava jedan anđeo.³⁷

Svi brojni kasniji pisci ponavljaju već navedene podatke, ne dodajući nove. Jedino Niko Luković navodi da je reljef »kako kažu domaći pisci, izrađen odmah nakon boja«. ³⁸ Iako Luković nije naveo izvore za tu tvrdnju, poznato mi je iz usmenih kontakata s njim da je on tu mislio na dra Paska Guerinija³⁹ koji mu je saopćio da je »reljef dao učiniti jedan Smeća, i to godine 1655—1656«.

Prema tome, dosadašnja znanja o reljefu su veoma oskudna. Sada smo ih, međutim, u stanju obogatiti. Doba nastanka srebrnog reljefa nije odmah poslije bitke nego više od osam decenija kasnije. Reljef je nastao između 1736. i 1738. godine. Za njegovu izradu i za jedan dio upotrijebljenog srebra⁴⁰ plaćeno je 1000 lira Francescu Costadoniju⁴¹ u Veneciji.

Ratealne isplate Costadonu izvršene su u Veneciji na ovaj način:

1. Godine 1736, 8. studenoga, kavalir Ivan Bronza isplatio je 3 zlatna cekina, tj. 66 lira. Ti cekini su darovani.

2. Istoga dana isplatio je kap. Vicko Smeća 3 zlatna cekina tj. 66 lira. Ti cekini su darovani.

3. Godine 1737, 15. svibnja, kap. Vicko Smeća predao je rogačeva drva (»legno di Juda«) u vrijednosti od 54;10 lire.

4. Godine 1737, 7. rujna, kap. Vicko Smeća isplatio je 62 lire koje je našao u kutiji za milostinju.

5. Godine 1738, 8. srpnja, isplaćeno je 126 lira u ime zavjeta kap. Krsta Smeća i njegovih mornara.

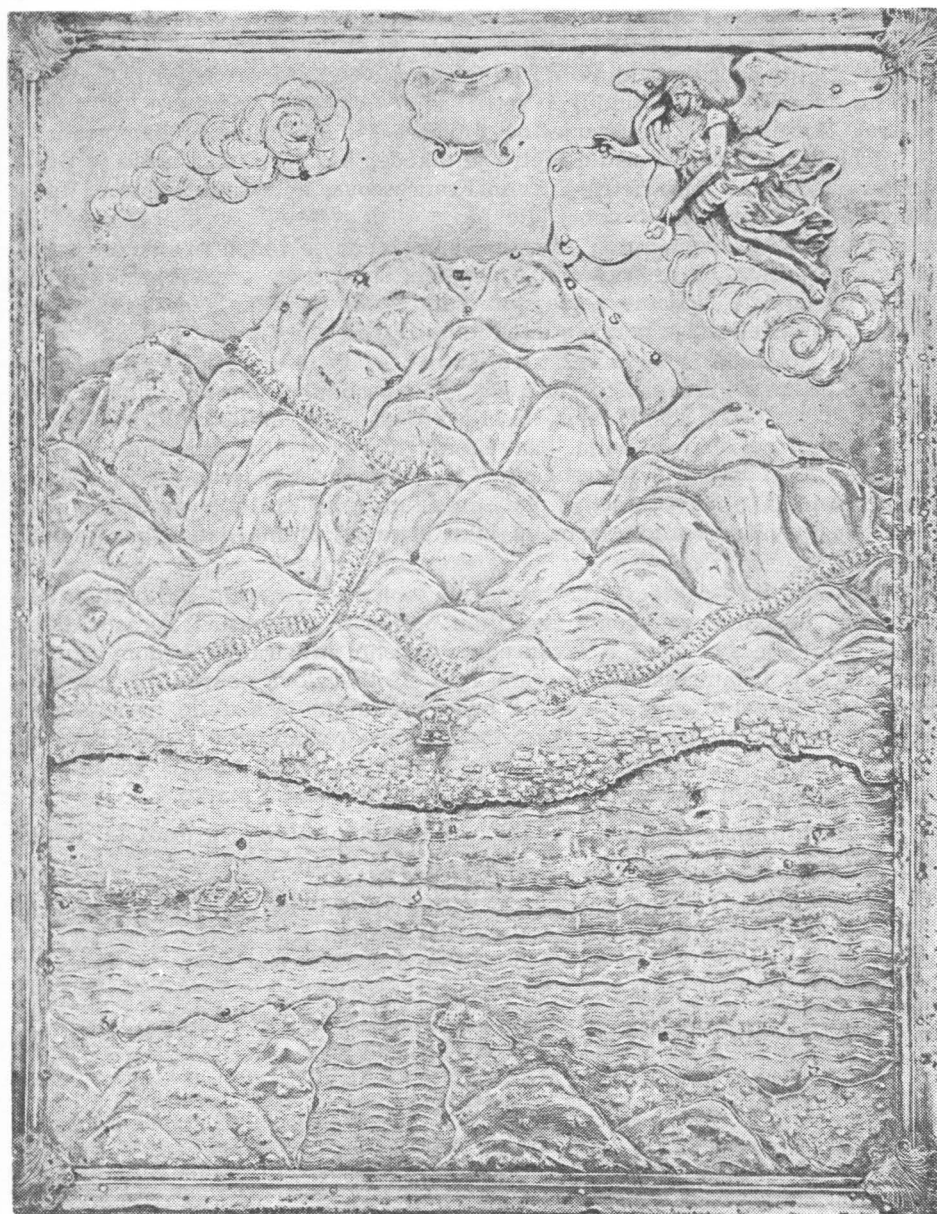
6. Godine 1738, 11. srpnja, isplaćeno je 200 lira u ime zavjeta kap. Nikole Čorka i njegovih mornara.

7. Istoga dana isplatio je kap. Antun Čorko u ime zavjeta 50 lira.

8. Pukovnik Ivan Burović isplatio je 28 lira.

9. Godine 1738, 6. kolovoza, Vicko Smeća je isplatio 347;10 lira i time je podmirena čitava ugovorena svota.⁴²

Kako saznajemo iz tih podataka, reljef je, gotovo u cijelosti, dar peraških pomoraca.

Srebrni reljef peraškog boja 1654. g. sa slike Gospe od Škrpjela

I pored istraživanja od nas zamoljenih osoba u Veneciji, nismo mogli ništa doznati o samom Francescu Costadoniju.⁴³ U Archivio di Stato u Veneciji pronađene su oporuke Angela Costadonija (2. IV 1762), Antonija (26. II 1760), Lucije (18. VIII 1794) i Pietra (15. VI 1796), svi pokojnog Francesca.⁴⁴ Iz tih oporuka vidimo da je Francesco imao četiri kćeri (Elisabettu, Luciju, Mariju i Venerandu) i četiri sina (Angela, Anselma, Antonija i Pietra). Anselmo je bio starješina (»priore«) kamaldoljskog samostana u S. Michielu na otoku Muranu. Pietro je također bio svećenik i nosio je titulu doktora (»dottore don Pietro«). Žena Francescova, ne znamo joj ime, još je u životu i 1762. godine.

U biografiji spomenutog Anselma kaže se da je rođen u uglednoj trgovačkoj obitelji.⁴⁵ Je li Francesco Costadoni, baveći se trgovačkim zanimanjem, bio u isto vrijeme i majstor zlatar? Na to pitanje zasad nemamo odgovora (na reljefu je punca s inicijalima Z C).

Prvo što treba istaći u vezi s reljefom jest da je umjetnik izuzetno precizan u prikazu Perasta, što znači da je ili osobno tu boravio, ili dobio od nekoga točan topografski nacrt naselja i toga se skrupulozno držao. Navedimo samo nekoliko detalja. Na Zmajevićevoj palači umjetnik urezuje karakteristični prednji istureni dio; u Verigama je jasno dana crkvice Gospe Anđela s utvrđenjem; oko samostana Sv. Antuna označeni su i vrtovi, a privatne zgrade se mogu lako pratiti i prema današnjem izgledu Perasta.

Međutim, ta »faktografija« sama po sebi ne bi morala biti umjetnička vrlina da ne odražava veoma živ ritam oblika u arhitekturi Perasta. Osim toga, gradić je tu okružen izvanredno ukusno stiliziranim brdom Sutilije iznad naselja i namreškanim morem. Igra sitnih valova pokrenutih maestralom i širokih zaobljenih stijena na brdu prekinuta je s dvije horizontale i jednom vertikalom. Uz samo more niže se veoma raznovrstan i slobodan splet oblika crkava, palača, kuća, utvrđenja i zvonika, iznad naselja spuštaju se sasvim ujednačeni i monotoni nizovi turske soldateske u maršu.⁴⁶

U sredini gornjeg dijela reljefa, u baroknom okviru, urezan je natpis:

DEO OPTIMO MAXIMO
ET DEIPARAE VIRGINI MATRI
COMMVNE SOLEMNE
VOTVM
PRO PARTA VICTORIA CONTRA
MEHMED AGAM RISVAN-AGHICH
EIVSQVE EXERCITVM
DIE XV MAIJ ANNO SALVTIS
MDCLIV⁴⁷

Također u gornjem dijelu reljefa, na desnoj strani, anđeo rukama drži svitak na kome je urezan citat iz Sv. Pisma:

Deuteronom: Cap. XX. v. 3.4
Vos hodie contra inimicos vestros
pugnam committitis, non pertimescat

cor vestrum, nolite metuere,
nolite cedere, nec formidētis
eos: quia Dominus Deus vester
in medio vestri est, et pro vobis
contra adversarios Dimicabit,
ut eruat vos de periculo.⁴⁸

Na kraju ovoga članka u kojemu smo iznijeli niz umjetničkih ostvarenja na otoku Gospe od Škrpjela želimo objaviti jedan zapis, dosad neobjavljen, o Tizianovim slikama koje su se nalazile na tome otoku. Julije Balović (1672—1727) piše u svojoj Peraškoj kronici da se u crkvi Gospe od Škrpjela nalaze dvije slike slavnoga Tiziana. S desne strane oltara je slika sv. Ivana Krstitelja, a s lijeve strane sv. Nikole biskupa grada Mire. Naročito treba istaknuti to da Balović precizira kako su te slike restaurirane 1604. godine.⁴⁹ Taj važan podatak o restauraciji po svoj prilici bio je ubilježen na samim slikama, a tu je mogao biti i zapis o autoru slike. O tim slikama, osim toga Balovićeve zapisa, nismo našli nikakav drugi podatak.

U vezi s ovim spomenom slavnoga Tiziana Vecellija (1477—1576) ističemo ovu karakterističnu činjenicu: u malom primorskom gradiću jedan naš pomorac, spomenuti Julije Balović, bez nekih visokih škola, ali sa svestranim zanimanjem za sve kulturne manifestacije, gleda s neskrivenim ponosom i entuzijazmom ne samo na ekonomsko, nego i na kulturno blago rodnoga kraja.⁵⁰

BILJEŠKE

¹ Za riječ »škrpjel« u značenju kamena, hridi, imamo obilje primjera. Patrún Ivan Stanišin Burović iz Perasta, 20. IX 1740. god. svojom tartanom nosi za Levant 250 škrpjela za prozore i vrata (»scarpelli per li balconi e per le porte«, Nadžupski arhiv u Perastu -NAP- Zdravstvene propusnice 1735—1756, str. 161); kod zidanja prezbiterija tj. kapele velikog oltara u crkvi Gospe od Škrpjela 1722—1723. god. navodi se: »per lavorar il scarpello«, »per sbarcare il scarpello della tartana di cap. Banich«, »sbarcarono il scarpello della tartana cap. Christoforo Burovich«, »issare il scarpello«, »per quatro pezze scarpello«, »per una pezza scarpello« (NAP, Libro della Madonna I, 122—124). Što se tiče etimologije riječi »škrpjel« v. tumačenje kod *Petar Skok*, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb 1973, knj. III.

² Na uspomenu izgradnje otočića svake godine se obavlja običaj tzv. »fašinate«: Peraštani kada zađe sunce, s teretom kamenja u barkama povezanim i okićenim zelenim granjem plove uz obalu Perasta, pjevajući narodne pjesme. Kada dođu do zadnje kuće na zapadnoj strani, upute se otoku Gospe od Škrpjela i ondje bacaju kamenje u more. Pošto bace kamenje, izmoli se u crkvi krunica.

³ Tekst Vjekoslava Viskovića u knjizi *Francesca Viscovich*, Storia di Perasto, Trieste 1898, 298; *Pavao Butorac*, Gospa od Škrpjela, Sarajevo 1928; 40. Butorac (n. mj., bilj. 31) piše: »Knez Vjekoslav Visković bio je tek nabacio tvrdnju, da su Peraštani sazidali tu crkvu, da vremenom utvrde vlast i pravo nad obližnjom opatijom. Stor. di Per., 309/10.« Visković, međutim, na tom mjestu ne tvrdi to, nego da peraška općina u XVI st. saziva svoje zborove (»Zbor«) u Veljoj ulici

ili u crkvama Sv. Križa, Gospe od Škrpjela i Sv. Jurja, da bi potvrdila općinsko vlasništvo nad njima (»a scopo di comprovare la proprietà ed il diritto comunale su di esse«).

⁴ Godine 1975. pronašao sam na Sv. Jurju rimske tegule. Time se potvrđuje peraska tradicija o prisutnosti Rimljana na tom otoku. Ta tradicija ističe da su Rimljani na otoku podigli tvrđavu za obranu od gusara i predali je na čuvanje Perašanima.

⁵ *Jorjo Tadić*, Građa o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII—XIV v., Knj. I, 1284—1499, Beograd 1952.

⁶ *J. Tadić*, Građa... n. dj., 193.

⁷ *J. Tadić*, Građa... n. dj., 195—196.

⁸ Muzej grada Perasta, PA XXI, 15; *P. Butorac*, Gospa od Škrpjela, n. dj., 39 i 40.

⁹ Pergamentska kopija dukale od 17. XI 1634. god. nalazi se u NAP, Opatija Sv. Jurja V. Potpisan je notar Alberto Zantani. Frano Visković donosi istu dukalu, ali potpisanu od notara Gio. Francesca Giacomettija! (*Francesco Viscovich*, Il monastero di San Giorgio sullo scoglio presso Perasto, Trieste 1904, 4—5.)

¹⁰ U Dubrovniku je bio nastanjen firentinski slikar Lorenzo di Michele i on 1433. god. ugovara s Malim vijećem Dubrovnika da naslika figure u sali u kojoj se održavaju sjednice (*Vojislav J. Đurić*, Dubrovačka slikarska škola, Beograd 1963, 36).

Za naš predmet zanimljiva je i slika Madone s Isusom i anđelima firentinske škole quattrocenta u Strossmayerovoj galeriji JAZU u Zagrebu, koja se pripisuje Pieru di Lorenzo Pratese (XV st.) ili Pieru Francescu Fiorentinu (XV st.). (Objeca su Firentinci.)

¹¹ Ljubo Karaman, Umjetnost u Dalmaciji XV. i XVI. vijek, Zagreb 1933, 153, 157—158.

¹² *Vojislav J. Đurić*, Ikona Gospe od Škrpjela, Anali filološkog fakulteta Beogradskog univerziteta, sveska 7, Beograd 1967, 83—89.

¹³ *P. Butorac* (Gospa od Škrpjela, n. dj. str. 11—12) piše kako mletački pisac Flaminije Corner ističe u knjizi »Apparitionum et celebriorum Imaginum Deiparae V. M. in civitate et dominio Venetiarum«, s. 425, da na traci oko glave stoje goticom napisane riječi: »Ave Maria gratia plena«. Butorac na istom mjestu citira knjigu Srećka Vulovića, Gospa od Škrpjela, Zadar 1887, s. 14. Dakle Butorac je tekst preuzeo od Vulovića. Vulović, međutim, u spomenutoj knjizi donosi 10 redaka teksta iz Cornerove knjige i u bilješci daje njen naslov: »Flam. Corner, Apparitionum et celeb. Imaginum D. V. M. in civitate et dominio Venet. st. 425.« Vulović iznosi u prijevodu Cornerov tekst ovako: »Ova je slika po grčko-latinskom ukusu. Na traku iliti diademu što ovjenčava svetu glavu stoje napisane gotičkim slovima ove rieči: Ave Maria gratia plena...« Ovdje, međutim, treba utvrditi ovo: Flaminije Corner napisao je, a da ni na naslovnoj strani ni drugdje nije stavio svoje ime, djelo »Apparitionum et celebriorum imaginum Deiparae Virginis Mariae in civitate et dominio Venetiarum... Venetiis MDCCCLX«. Knjiga je, dakle, tiskana 1760. godine. U ovoj knjizi na str. 425. Corner ne piše da je slika Gospe od Škrpjela naslikana »po grčko-latinskom ukusu«, nego po grčkom (»Graecanico opere expressam«). Također u toj knjizi Corner uopće ne spominje da je na slici natpis »Ave Maria gratia plena«.

Te podatke o grčko-latinskom načinu slikanja i o natpisu »Ave Maria gratia plena« donio je Vicko Balović u svojoj knjizi »Notizie intorno alla miracolosa immagine di Maria Vergine S.^{ma} detta dello Scarpello, Seconda edizione, Venezia MDCCCXXIII, na 10. str. Balović kao izvor za spomenute podatke navodi na str. 71, u bilješkama b) i c) Cornerovo djelo napisano na talijanskom jeziku: »Flaminio Corner, Raccolta delle più illustri Immagini dello Stato Veneto«. Paginacija Cornerova teksta navedena u Balovićevoj knjizi dokazuje da se ovaj nije koristio latinskim izdanjem iz 1760. godine. Latinsko izdanje Cornerove knjige piše o Gospi od Škrpjela na stranama 424—428. Biskupska biblioteka u Kotoru posjeduje jedan primjerak ovog izdanja. Uporno traganje za talijanskim izdanjem Cornerove knjige u bibliotekama Boke kotorske, Dubrovnika, Splita, Zagreba i

Vatikana, ostalo je bezuspješno. Mogli smo utvrditi samo to da je tiskano u Veneciji 1761. god. i da o Gospi od Škrpjela piše na str. 580—586 (*Giuseppe Valentinelli*, Bibliografia della Dalmazia e del Montenegro, Zagreb 1855, str. 254 i str. 19).

Zanimljivo je da su Vulović i poslije njega Butorac donijeli tekst iz talijanskog Cornerova izdanja, a paginaciju iz latinskog.

Flaminije Corner u knjizi »Catharus Dalmatiae civitas«, Patavii MDCCLIX, na str. 112, a bilješki 6, uz pjesmu Ivana Bona-Boliris, piše da je slika Gospe od Škrpjela naslikana na latinski način (»Latina forma depictam«).

¹⁴ U dubrovačkoj katedrali nalazi se relikvijar u obliku ruke označen rimskim brojem CXLIII, s ornamentom veoma sličnim frizu na slici Gospe od Škrpjela.

¹⁵ »... Gratiose concessum fuit Magistro Laurentio pictori de Catharo, quod in dicta eclesia sancti Triphonis possit pro se et suis heredibus construere et facere seu fieri facere unam sepulturam ad introitum porte parve dicte cathedralis eclesie, a parte episcopatus catharensis, super quam portam recipiuntur pueri intrantes eclesiam ut bapticentur, a parte capanulis (!) parvi eclesie superscripte. Ita et taliter quod dictus Laurentius possit ibi suam facere sepulturam et ea sepultura uti pro se et suis heredibus in eternum (!), sine conditione alicui/u/s persone et alicuja solutione. Quia prefati canonici eundem locum pro sepultura sua et suorum heredum ibidem fabricanti concesserunt gratis...« (Biskupski arhiv Kotor, I, 289).

¹⁶ *Gligor Stanojević*, Prilozi proučavanju istorije Boke Kotorske u prvoj polovini XVII vijeka, Istorijski zapisi 1, Titograd 1965, 37.

¹⁷ *Julije Balović*, Kronika peraška, 388. Ovaj rukopis se nalazi u NAP, R VII. To očekivanje iznosi i narodna pjesma:

»U Perast se niko ne nahodi,
neg' se nadahu Banu Zeneralu
Dalmacije i od Arbanije
Da će k njima u pohode doći.«

Pjesma »Kad porobiše Perast Tunezini su 13 galija iz Barbarije« u *Nikola Mazarović*, Zbirka narodnih pjesama, 129t. Rukopis u NAP.

¹⁸ U nekim rukopisima navodi se kao dan pohare 23, pa čak i 24. lipnja. Međutim, suvremena zapisnička i blagajnička knjiga Gospe od Škrpjela (»Libro dela Fraternità della Madonna d'Scarpello da Perasto 1583« str. 55) ima podatak da su berberske »fuste« izvršile poharu u subotu (»fu sabbato«). Godine 1624. subota je bila 22. lipnja. (*Du Cange*, Glossarium ad scriptores mediae et infimae latinitatis, tom. I, Venetiis MDCCXXXVI, str. 473, annum.)

¹⁹ Da bismo shvatili ogromnu vrijednost opljačkanog blaga, upozorit ćemo da je zvonik crkve Sv. Nikole u Perastu, izgrađen od kamena donesenog s Korčule i da je koštao 50.000 dukata.

Prilikom pohare nestala je u Perastu i knjiga Mavra Orbinija »Il Regno degli Slavi«, pa je Dubrovačka Republika poslala peraškoj općini jedan primjerkak te knjige. (Narodna svijest, Dubrovnik 17. V 1928, br. 20, str. 2.)

²⁰ *Alberto Sacerdoti*, »Africa overo Barbaria« Relazione al Doge di Venezia sulle reggenze di Algeri e di Tunisi, del Dragomanno Gio. Battista Salvago (1625), Padova 1937, str. II.

²¹ »Libro dela Fraternità della Madonna d'Scarpello da Perasto« 1583, str. 57.

²² Archivio di Stato — Venezia, Senato Provveditori da terra e da mar 437 (1624), od 25. VII 1624. god. — prema članku *Miloša Miloševića*, Mletački izvori o pohari Perasta 1624. godine i organizacija sjevernoafričke piraterije, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru XXV, Kotor 1977, 43. Milošević donosi opsežan arhivski materijal i bibliografiju pohare.

²³ Balovićeva propovijed tiskana je u knjizi *Srećko Vulović*, Gospa od Škrpjela, Zadar 1887, 36—47. Podatak o oštećenju slike je na str. 37. Biografski podaci o Andriji Baloviću i dio spomenute propovijedi objavljuju se u »Proza baroka«, Titograd 1978. — u štampi.

²⁴ »... nel braccio sinistro delle sante figure (bez sumnje pogreška prepisivača. Treba: della santa figura tj. Gospe) rimase una notevole macchatura, la quale fece curvare la tavola su cui è dipinta; ed ora è coperta di pretiose lastre; ma non cadde però la crosta de' colori.« Ovaj Bizantijev tekst donosi *Srećko Vulović*, Gospa od Škrpjela, n. dj. 37, bilj. 1.

Biografske podatke o dru Antunu Bizanti i o njegovu naučnom pogledu na kritičko pisanje povijesti v. u »Proza baroka«, Titograd 1978, — u štampi.

²⁵ Središnja daska široka je 43 cm, desna 16 cm i lijeva također 16 cm. Dakle slika Gospe od Škrpjela široka je 75 cm, a visoka je 107 cm.

²⁶ *P. Butorac*, Gospa od Škrpjela, n. dj. str. 80.

²⁷ »... Alla Beata Vergine fece alla sua divota imagine una camisa d'argento che oggidì si vede«. (NAP, R IX, Krsto Mazarović, Biografije Mazarovića, str. 83.)

Ovo isto ističe i prepis Biografija Mazarovića, izvršen s izvjesnim dopunama i izmjenama, od Teodolinde Mazarović: »In segno di venerazione alla chiesa della Beata Vergine dello Scarpello diede in dono... una coltrina tessuta in argento, per coprire la sacra imagine«. (NAP, R XI, Biografije Mazarovića, prepis Teodolinde Mazarović, str. 36—37.)

Ivan Vickov Mazarović je rođen 28. svibnja 1643. Vrijedan pomorac i neustrašiv ratnik, čovjek velike aktivnosti. Više je puta putovao u Veneciju kao izaslanik peraške općine. Nekoliko godina obavljao je službu načelnika Perasta. Prigodom osvajanja Herceg-Novoga (1687. god.) on je kao načelnik opremio 16 brodova i na čelu 360 Peraštana bio u prvim borbenim redovima. Sudjeluje kod osvajanja Trebinja, a 1696. god. kod pokušaja osvajanja Ulcinja. Osobito je zapažena njegova uloga kod zauzimanja Klobuka. Dužddevom odlukom preuzeo je zapovjedništvo nad državnim brodom »S. Domenico«, s naročitim zadatkom za borbu protiv gusara, i na tom položaju je pokazao veoma uspješnu aktivnost. Nastradao je na spomenutom brodu u luci Krfa, kada je 17. svibnja 1709. grom udario u skladište municije (»S. Barbara«), pa je tom prilikom poginula čitava posada. (*Krsto Mazarović*, Biografije Mazarovića, n. dj. 71—85. i Biografije Mazarovića, prepis Teodolinde Mazarović, n. dj. 35—38.)

Na ovom okovu, daru Mazarovića, nalaze se punce s mletačkim lavom i punce s inicijalima G B.

²⁸ *Miho Bašić* je rođen u Dubravi kod Splita. Bio je dušebrižnik Kostanjice gdje je i umro 29. rujna 1858. godine. Ukopan je na otoku Sv. Jurja (NAP, Matica umrlih III, 57). On je 16. kolovoza 1843. god. postao kapelan svetišta Gospe od Škrpjela i tada je sklopljen primopredajni ugovor. Dok su se sedmorica prisutnih potpisali talijanskom ortografijom, Bašić se potpisao bosančicom (NAP, Libro della Madonna II, 231). Pretpostavljamo da je Bašić onaj »fratar« koji je, prema pričanju Milorada Medakovića, na otoku Gospe od Škrpjela razgovarao s Njegošem o obrani glagoljice. (Njegoš u slici i riječi, Titograd 1974, 227.)

²⁹ To prezime je pročitano, odnosno napisano i kao Sipi, Scipzij.

³⁰ Taj komad srebra se nalazio nad desnim Isusovim ramenom.

³¹ NAP, fascikul: Srebro slike Gospe od Škrpjela.

P. Butorac je shvatio da je spomenuti tršćanski zlatar radio na srebrnom reljefu peraškog boja 15. svibnja 1654. god., a ne okov na slici (Gospa od Škrpjela, n. dj. 94).

Na gornjem dijelu okova iz XIX st. nalazi se punca: oval koji je linijom podijeljen na dvije polovine, od kojih donja na četvrtine, a u gornjoj cijeloj polovini nalazi se dvije okomite crtice.

³² P. Butorac, n. dj. 55.

³³ *Miloš Milošević*, Istorijski tokovi na području zaliva, Kotor, Zagreb 1970, 24.

³⁴ U crkvi Gospe od Škrpjela nalazi se zbirka od oko 2000 ex-vota, od kojih su naročito značajni oni koji prikazuju peraške brodove u olujama ili u borbi s gusarima. Izgleda da je to najveća zbirka te vrste na svijetu.

³⁵ Peraštani su u toku priprema, uoči same bitke, donijeli s otoka sliku Gospe od Škrpjela i postavili je u tvrđavu.

³⁶ *Vincenzo Ballovič*, Notizie intorno alla miracolosa immagine di Maria S.ma detta dello Scarpello..., Seconda edizione, Venezia MDCCCXXIII, 63.

³⁷ S. Vulović, Gospa od Škrpjela, n. dj. 76.

³⁸ Niko Luković, Zvijezda mora, Štovanje Majke Božje u kotorskoj biskupiji, Kotor 1931, 33.

³⁹ Dr Pasko Guerini rođen u Prčanju 17. svibnja 1821. god., a umro u Skadru 8. veljače 1911. Bio je opat nadžupnik u Perastu do 1879. god., kada je postao pomoćni biskup u Baru, a od 1886. god. nadbiskup u Skadru.

⁴⁰ Iz toga proizlazi da su Peraštani dali jedan dio srebra za izradu reljefa.

⁴¹ To prezime u mletačkim dokumentima i u literaturi glasi Costadoni, a kod peraških pomoraca Costadon.

⁴² Adì 8 Novembre 1736. Venetia. Deve havere il Signor Francesco Costadon per fatura e parte d'argento per dadietro (!) dalla Madona, come dal conto per doverlo pagare in due anni L. 1000. (NAP, Knjiga taksa kapetana i mornara za novu crkvu, 119v.)

Adì 8 novembre 1736. Venetia. Deve dare il contra scritto per havere riceputo dal Signor Kavalier Zuanne Bronza cechini in oro 3 donati L. 66.

Dì detto. Deve dare il contra scritto per havere riceputo dal Signor capitan Vincenzo Smechia cechini in oro tre donati L. 66.

Adì 15 Maggio 1737. Venetia. Deve dare il contra scritto per havere riceputo dal capitan Vincenzo Smechia Lire 54; 10 per legno di Juda venduto L. 54; 10.

Adì 7 settembre 1737. Venetia. Più contati dal capitan Vincenzo Smechia per tanti ritrovati nella casela L. 62.

Adì 8 Luglio 1738. Venetia. Più contati alla (!) Signor contra scritto per votto del Signor capitan Cristofalo Smechia e suoi marinari L. 126.

Adì 11 Luglio 1738. Venetia. Più contati all'Signor contra scritto per votto del Signor capitan Nicolo Ciorcho e suoi marinari L. 200.

Dì detto. Più contati dal Signor capitan Antonio Ciorcho per votto L. 50.

Più contati dal Signor Colonnello Giovanni Burovich L. 28.

Adì 6 Agosto 1738. Venetia. Più contati da me Vincenzo Smechia per saldo del contra scritto debito L. 347:10.

(Ukupno:) L. 1000.

(N. dj. 120)

Adì 6 Agosto 1738. Venetia. Per contati al Signor Francesco Costadon L. 347:10 per saldo di L. 1000 per costo del votto dietro della Madona di Scarpelo come in questo libro apare L. 347:10 (n. dj. 102).

Na reljefu se nalaze punce s mletačkim lavom i punce s inicijalima Z C između kojih je znak u obliku kule.

⁴³ Veoma smo zahvalni gosp. geom. Mauru Allegretta u Veneciji koji se svesrdno zauzeo da bi osobno, kao i preko drugih osoba, došao do podataka o Francescu Costadoniju. Ispitivanja su izvršena u Istituto di Storia dell'Arte all'Isola di S. Giorgio — Fondazione Cini, u Biblioteca d'arte e di storia Correr i u Biblioteca Nazionale Marciana. Također zahvaljujemo prof. Rodolfu Palluchiniju i prof. Giovanniju Mariacheru na trudu da bi se pronašli podaci o Francescu Costadoniju.

⁴⁴ Posebno smo zahvalni spomenutom Mauru Allegretta zato što je u Archivio di Stato u Veneciji pronašao ove oporuke i dostavio nam kseroks snimke oporuka Angela i Antonija.

⁴⁵ »...nacque in Venezia ai sei di ottobre dell' anno 1714 di onorata famiglia di mercanti.« (Giannantonio Moschini, Della letteratura veneziana del secolo XVIII fino a' nostri giorni, tomo secondo, Venezia MDCCCVI, 219.) Anselmo je bio čovjek veoma učen i plodan pisac. Djela su mu izdavana više puta i prevedena na strane jezike. Čak je i carica Marija Terezija htjela imati njegove »Lettere consolatorie« (n. dj. tomo terzo, Venezia MDCVI, 152).

⁴⁶ U jednom suvremenom opisu peraškog boja, koji donosi Vicko Balović, piše da su Turci o pojasu nosili konopce kojima će vezivati peraško roblje. (V. Ballovič, Notizie... n. dj. 78.)

⁴⁷ U prevodu:

Bogu dobromu, velikomu / i Bogorodici Djevici Majci / zajednički, svečani / zavjet / za održanu pobjedu protiv / Mehmed age Rizvan-Agića / i njegove vojske / dana 15. svibnja godine Spasenja / 1654

⁴⁸ U prevodu:

Ponovljeni zakon: glava 20, redak 3—4

Danas polazite u boj na neprijatelje svoje. Neka vam srca ne klonu! Ne plašite se! Ne bojte se! Ne dršćite pred njima! Tà Jahve, Bog vaš, ide s vama da se bori za vas protiv vaših neprijatelja i da vas spasi.

(Biblija, izdanje Stvarnosti, Zagreb 1968, 157)

⁴⁹ »La Palla dell' Altare, non il quadro et imagine miracolosa della B. V. di Scarpello, che (= nego) delli due santi che accompagnano l'altare, sono opera del Virtuoso Tizziano. Ristaur. l' anno 1604, che della dritta è S. Giovanni Battista et dalla senestra S. Nicolò Vescovo di Mira« (NAP R VII, Julije Balović, Kronika peraška, 27).

Ovaj tekst nije potpuno dotjeran, pa bi se moglo pomisliti da se radi o jednoj slici. Ipak nam izgleda puno vjerojatnije da je govor o dvije slike.

⁵⁰ O toj karakteristikci naših pomoraca v. *Gracija Brajković*, Prilozi pitanjima pomorskog školovanja u Perastu, Zbornik Više pomorske škole u Kotoru 1, Kotor 1974, 65—76.

A PAINTING BY LOVRO MARINOV DOBRIČEVIĆ AND A SILVER RELIEF REPRESENTING THE BATTLE OF PERAST, ON MAY 15th, 1654, ON THE ISLET OF GOSPA OD ŠKRPJELA

by Gracija Brajković

A series of new data is presented by the author in connection with the painting of Madonna of Škrpjela, in a church situated on an islet in front of Perast, as well as in connection with the painter, Lovro Marinov Dobričević. There are, first of all, two documents from which may be inferred that Dobričević was the creator of the painting. The author also notes that the painting was damaged by African pirates who devastated Perast on June 22nd, 1624.

The silver plate, that up to 1967 covered the figures of the Madonna and Child, had been commissioned by the seafarer and mayor of the Perast Commune Ivan Mazarović (1643—1709).

The silver relief used as a background of the painting of the Madonna of Škrpjela, which represents the battle fought between the people of Perast and the Turks on May 15th, 1654, was executed in Venice between 1736 and 1738. The amount of 1.000 lire was paid for it to Francesco Costadoni, a Venice merchant. Archival data that would confirm whether Costadoni himself was the master, could not be found neither at Perast nor in Venice.

The author quotes the chronicler Julio Balović (1672—1727), according to whom there were two Titian's paintings in the church of Gospa od Škrpjela, representing St. John and St. Nicholas respectively, and that those paintings were restored in 1604. This is the only piece of information about those paintings which do not exist any longer.